

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1937 kl. 2 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadslignande samhällen.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott *Motionen.* hänvisad motion, nr 128, har herr *Bjurström* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag till 1938 års riksdag i fråga om de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadslignande samhällen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till den med förevarande motion likalydande, i andra kammaren väckta motionen nr 184.

Över sistnämnda motion, som av andra kammaren hänvisades till dess andra *Yttranden.* tillfälliga utskott, har detta i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande från medicinalstyrelsen, varjämte utskottet berett svenska läkarsällskapet, svenska stadsläkareföreningen och svenska stadsförbundet tillfälle att yttra sig. De inkomna yttrandena jämte vissa bilagor återfinnas såsom bilagor till detta utlåtande. (se bil. A—D).

Redan för mer än tio år sedan framfördes krav på utredning om de civila *Historik.* tjänsteläkarnas ställning. År 1925 anhöll nämligen svenska stadsläkareföreningen om åtgärder för att stadsläkare och därmed jämställda måtte likställas med övriga civila tjänsteläkare. Först år 1929 tillsattes emellertid särskilda sakkunniga. Bland direktiven för utredningen nämnas frågorna om tryggare anställningsformer, om mera enhetliga och fixerade löne- och pensionsvillkor samt om reglering av stadsläkarnas uppgifter i statens och kommunernas tjänst. Särskilt beaktande borde skänkas spörsmålet i vad mån likställigheten med provinsialläkare kunde anses böra medföra likartade regler för båda slagen av läkare. För den händelse det vid utredningen skulle visa sig, att en allmän reform icke utan dröjsmål eller svårigheter skulle kunna genomföras, men att viss fråga, exempelvis pensioneringsfrågan, skulle kunna lösas separat, borde hinder icke föreligga att däri framlägga särskilt förslag. Betänkande avgavs år 1932 (St. off. utredn. 1932: 23). Över de sakkunnigas förslag avgav medicinalstyrelsen den 29 juni 1935 utlåtande. Sedan dess har, försåvitt utskottet har sig bekant, någon vidare åtgärd icke vidtagits för frågans lösning trots att Svenska stadsförbundet gjort särskild framställning därom. En följd av det på grund av ovan relaterade förhållanden uppkomna osäkerhetstillståndet är, att

för närvarande 42 befattningar, motsvarande 20 % av de 207, som beröras av förslaget, äro vakanta.

Utskottet. För egen del får utskottet anföra följande.

Av utredningen i ärendet har utskottet fått den uppfattningen, att förhandenvarande tillstånd och nuvarande organisationsformer lämna åtskilligt övrigt att önska. Detta bekräftas ock av de anförda vakanssiffrorna. Särskilt i vissa avseenden synas mera påtagliga missförhållanden förefinnas, vilka kräva en snar lösning. Sålunda är stads- och liknande läkares ställning ej nöjaktigt fixerad i lagstiftningsväg; bland annat hava samhällena ej någon lagstadgad skyldighet att hålla tjänsteläkare. Med den ständigt ökade betydelsen av dessa läkares socialmedicinska uppgift göra sig nackdelarna härav allt mera gällande. Dessutom kan förekomma, att tjänsteläkare, i brist på tillfredsställande lösning av pensionsfrågan, för närvarande i många fall kvarbliva i tjänst efter behag till påtagligt men för hälsovården. Vad nu anförts talar för att formerna för läkarnas anställande böra underkastas granskning närmast från synpunkten, huruvida tjänsteläkarebefattningarna böra besättas helt eller delvis genom statlig myndighets försorg eller, som nu, utan dylik myndighets medverkan. Likaså bör prövas, i vad mån berörda läkares avlöning och villkoren för deras avgång ur tjänst kunna bli föremål för ensartade bestämmelser.

Under utredningsarbetet i fråga om städernas tjänsteläkare har ett därmed nära förbundet spörsmål aktualiserats. Med hänsyn till bland annat hälso- och sundhetsvården eller med andra ord den mera socialmedicinska sidan av statens tjänsteläkares uppgift står provinsialläkarväsendet inför en genomgripande omgestaltning. Förslag har framförts av medicinalstyrelsen om uppdelning av distrikten i anledning härav samt om de mindre städernas och stadsliknande samhällenas (intill 5,000 invånare) inplacering i de tilltänkta provinsialläkar-distrikten. Givet är, att dessa båda frågor, nämligen provinsialläkarorganisationen och städernas sundhets- och sjukvård, ej kunna lösas annat än i samband med varandra. Utskottet håller emellertid ej för osannolikt, att vissa delar av organisationsplanen säkerligen kunna, i avbidan på det helas slutliga gestaltning, erhålla en provisorisk lösning, vilket ock, som av det ovan angivna, förutsatts vid utredningens igångsättande. Dit höra enligt utskottets mening de ovan närmare angivna punkterna angående stadsläkares tillsättande och pensionering m. m. Till motionärens begäran om förslags framläggande redan till nästa års riksdag kan utskottet ej ansluta sig utan vill härutinnan begränsa sig till en hemställan, att en partiell lösning av stadsläkarfrågan i den riktning, utskottet här ovan angivit, kommer till stånd så snabbt som förhållandena medgiva.

Under åberopande av vad utskottet här ovan anfört får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte med bifall endast såtillvida till ifrågakvarande motion hos Kungl. Maj:t göra framställning

om vidtagande snarast möjligt av de åtgärder i motionens syfte, vilka utskottet här ovan förordat.

Stockholm den 13 maj 1937.

På utskottets vägnar:

G. HEÜMAN.

Närvarande: herrar *Heüman, Anders Andersson, Holstenson, Berglund, Sundvik, von Horn* och *Gottfrid Karlsson*.

Bilaga A.

Till Riksdagens andra kammares andra tillfälliga utskott.

Genom remiss den 5 februari 1937 har Kungl. Maj:t anbefallt Medicinalstyrelsen att avgiva yttrande över en av herr Andersson i Falkenberg med flera i andra kammaren väckt motion (Nr 184) med hemställan att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag till 1938 års riksdag i fråga om de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen.

Med anledning härav får Medicinalstyrelsen anföra följande.

Medicinalstyrelsens förslag i förberörda fråga innefattas i dess skrivelse den 29 juni 1935.

Styrelsens förslag gick i korthet ut på att städer av viss minimistorlek (gränsen 5,000 invånare) skulle i regel vara skyldiga att hava stadsläkare, att de mindre städerna skulle inordnas i provinsialläkardistrikt, att stadsläkarna skulle utnämnas av Kungl. Maj:t enligt ett tillvägagångssätt, som överensstämde med det, som användes vid tillsättande av lasarettsläkartjänster, att stadsläkarnas löner skulle granskas och fastställas av Kungl. Maj:t (eventuellt med beviljande av statsbidrag enligt stadsläkaresakkunnigas förslag), att stadsläkarnas pensionering skulle ordnas genom deras inträde i statens pensionsanstalt samt att provinsialläkarorganisationen skulle utbyggas för att bereda rum för de städer och samhällen, vilkas läkarbefattningar skola indragas.

I samband med detta förslag hade beräknats, att sextio nya provinsialläkartjänster skulle inrättas för att möta de närmaste kraven på organisationens utvidgning.

Med hänsyn emellertid till bland annat behovet av provinsialläkarnas allt större deltagande i det socialmedicinska och hälsovårdande arbetet ansåg styrelsen tiden vara inne att utarbeta en preliminär plan för landets indelning i provinsialläkardistrikt av så reducerad storlek att provinsialläkaren skulle jämte sjukvårdsarbetet få möjlighet att ägna sig åt den socialmedicinska verksamhet, som krävde hans medverkan.

Den preliminära planen av år 1936 visade, att landets 317 provinsialläkar-distrikt syntes böra ökas med 209 nya distrikt.

Medicinalstyrelsen har givetvis icke utgått ifrån att alla dessa distrikt kunna väntas komma till stånd på en gång. En omloppstid av åtminstone 10—15 år torde böra beräknas. I årets statsverksproposition äro emellertid endast tio nya provinsialläkartjänster upptagna i förslaget till ny stat för provinsialläkare med flera.

Granskar man det preliminära förslaget med avseende å dess inverkan å nuvarande läkartjänster och dess skapande av nya tjänster erhållas de resultat som framgå av nedanstående tabell:

Resultatet av preliminära förslaget i avseende å läkartjänsternas antal:

	Indragna tjänster		Nya tjänster	
	i städer m. fl.	i extr. provl. distr.	i provl. distr.	i städer m. fl.
1. Stockholms län	4	4	11	1
2. Uppsala »	—	—	4	—
3. Södermanlands »	5	1	6	—
4. Östergötlands »	4	1	11	—
5. Jönköpings »	2	—	10	1
6. Kronobergs »	1	1	7	1
7. Kalmar »	2	3	11	—
8. Gotlands »	—	—	1	—
9. Blekinge »	1	1	6	—
10. Kristianstads »	7	1	18	—
11. Malmöhus »	1	2	14	—
12. Hallands »	2	—	6	—
13. Göteb. o. Bohus »	3	—	8	—
14. Älvsborgs »	1	2	14	—
15. Skaraborgs »	2	—	13	—
16. Värmlands »	2	3	10	—
17. Örebro »	4	4	9	—
18. Västmanlands »	2	1	5	—
19. Kopparbergs »	3	3	10	—
20. Gävleborgs »	2	2	8	1
21. Västernorrlands »	2	4	13	—
22. Jämtlands »	—	—	1	—
23. Västerbottens »	1	3	7	—
24. Norrbottens »	2	3	6	2
Summa	53	39	209	6

Nya tjänster skulle alltså inrättas till ett antal av 215, under det att 92 tjänster skulle bliva indragna, därav 39 i städer och större samhällen.

Då frågan om stadsläkarorganisationen länge varit aktuell men fortfarande är oviss i avseende å lösningen, hava åtskilliga städer och samhällen ansett lämpligast att hålla sina läkartjänster vakanta i avvaktan på frågans lösning.

Nedanstående tabell utvisar antalet tjänsteläkare i städer med flera samhällen och antalet vakanta tjänster därsammastädes.

Antalet tjänster.

	Förste stadsläk.	Andre stadsläk.	Stads-läkare	Distr. läkare	Köpings-läkare	Munic. läkare	Summa
Samtliga.....	32	30	68	53	8	16	207
Vakanta	8	4	9	17	—	4	42
%	25 %	13 %	13 %	32 %	—	25 %	20 %

Såsom synes äro icke mindre än 20 % av alla ifrågavarande tjänster vakanta. Detta förhållande talar starkt till förmån för motionärernas framställning.

Medicinalstyrelsen vill även framhålla nödvändigheten av att stadsläkarnas anställning stabiliseras och att deras pensionsfråga får en enhetlig lösning.

En snar lösning av stadsläkarnas organisationsfråga kommer att med all säkerhet befördra genomförandet även av den nya provinsialläkarorganisation, som styrelsen finner behöflig.

Medicinalstyrelsen har sålunda all anledning ansluta sig till den av motionärerna gjorda framställningen.

Stockholm den 20 februari 1937.

J. Axel Höjer.

John Byttner.

A. E. Bastman.

Bilaga B.

Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.

I anledning av Eder skrivelse den 2 innevarande februari med anhållan om yttrande angående motion nr 184 i andra kammaren har Svenska Läkaresällskapet ansett sig härmed böra uttala önskvärdheten av att, så snart lämpligen kan ske, förslag om de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsläkande samhällen framläggas för Riksdagen.

Stockholm den 23 februari 1937.

På Svenska Läkaresällskapets vägnar:

Harald Ernberg.

Gunnar Nilson.

Bilaga C.

Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.

Med anledning av att riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott i skrivelse av den 2 februari 1937 berett Svenska stadsläkareföreningen tillfälle att avgiva yttrande rörande motion av herr Andersson i Falkenberg m. fl. angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsläkande samhällen, får Svenska stadsläkareföreningens styrelse å föreningens vägnar avgiva följande yttrande.

Svenska stadsläkareföreningen har vid skilda tillfällen enhälligt uttalat som sin uppfattning, att en nyorganisation av Stadsläkareinstitutionen är synnerligen behöfvig. Såsom Svenska stadsförbundets ordförande i sin motionen bilagda skrivelse framhåller, har föreningen redan 1910 hemställt om partiell reglering av dessa läkares ställning och 1925 hos Kungl. Maj:t anhållit om vidtagande av åtgärder för att bringa läkartjänsterna i landets städer, köpingar och municipalsamhällen i likställighet med övriga civila läkartjänster i riket. Därtill kan läggas, att Svenska stadsläkareföreningen på allmänna möten, såväl år 1933 som år 1936, uttalat sig i samma riktning i och genom resolutioner, som härmed bifogas. Svenska stadsläkareföreningens inställning till behöfvigheten av en omorganisation är sålunda klar, och dess styrelse får i fråga om förslag och motivering hänvisa dels till den reservation som dess ledamot, förste stadsläkaren Söderbaum, avgivit i egenskap av ledamot av stadsläkarsakkunnige till dess kommittéutredning av år 1932 (se kommitténs utlåtande), dels till bifogade handlingar, vari ingå dels en klagörande uppsats i Svenska Läkartidningen av år 1936 av undertecknad ordförande (bil. 1), dels det inledningsföredrag som vid Svenska stadsläkareföreningens allmänna möte 1936 hölls av dess nuvarande sekreterare, stadsläkare Bratt (bil. 2), dels de resolutioner som Svenska stadsläkareföreningen fattat i ärendet år 1933 (bil. 3) och 1936 (bil. 4) samt slutligen styrelsens sammanfattande resolution av samma år (bil. 5).

Och får styrelsen slutligen framhålla, att de svårigheter, som uppstå av den nuvarande föråldrade organisationen, alltjämt ökas, varför en omorganisation utan dröjsmål bör vidtagas.

Av ovan angivna skrifter och resolutioner torde tydligt framgå, att det ej är ett blott kårintresse, som framdrivit stadsläkarnas verksamhet för revision av deras ställning, utan en klar insikt om, att det allmännas — statens och kommunernas — intressen i lika hög grad fordra en omorganisation av stadsläkareinstitutionen.

Styrelsen för Svenska stadsläkareföreningen, som enligt stadgarna (bil. 6 § 4) företräder föreningen inför staten, får sålunda livligt tillstyrka den framlagda motionen.

Jönköping och Uppsala den 19 februari 1937.

O. Lundborg.

Olaf Bratt.

Bilaga 3.

Uttalande av allmänna mötet år 1933.

På grund av vad sålunda framhållits, får svenska stadsläkarföreningen vördsam

1) tillstyrka förslaget om inläggande av städer med mindre än 5,000 invånare i provinsialläkardistrikt,

2) tillstyrka inrättande av förste stadsläkartjänster i städer med över 50,000 invånare ävensom andre stadsläkartjänster i dessa städer i den utsträckning som finnes behöflig,

3) tillstyrka inrättande av stadsläkartjänster i övriga städer,

4) tillstyrka inrättande av stadsdistriktsläkartjänster i städer med över 30,000 invånare,

5) avstyrka stadsläkarsakkunnigas förslag till läkarinstruktion och tillstyrka reservantens förslag i detta avseende, ävensom hans förslag till därmed sammanhängande författningsändringar,

6) uttala, att föreningen giver sitt företräde åt reservantens förslag om inrättande av statliga stadsläkartjänster, men intet har att erinra mot att tjänsterna anordnas som kommunala enligt sakkunnigas förslag under förutsättning:

a) att lönesättningen utföres med fixerade belopp enligt de sakkunnigas normer,

b) att garantier lämnas för tillkomsten av *behöfliga* stadsdistriktsläkartjänster,

c) att fattigsjukvårdskostnaderna ej beräknas med reducerat belopp på löner, som fastställts utan hänsyn till detta arbete samt

d) att reservantens förslag till förändringar av läkarinstruktionen även under sådana förhållanden kommer att utgöra underlaget för tjänsteverksamheten.

7) Därest intet av de bägge förslagen skulle komma till utförande, anser föreningen det vara trängande nödvändigt, att pensionsfrågan ordnas, i vilket avseende den ej har några väsentliga erinringar mot de sakkunnigas förslag.

Rätt utdraget betyder:

Olof Bratt.

Bilaga 4.

Resolution av allmänna mötet år 1936.

Svenska Stadsläkarföreningen har på allmänt möte den 29 mars 1936 behandlat frågan om stadsläkartjänsternas omorganisation och därvid beslutat göra följande uttalande.

Den utveckling, som den allmänna hälsovården och den sociala hygienien undergått under senare år och som sannolikt kommer att fortgå, måhända i allt raskare takt, ställer alltmer ökade krav på vårt lands tjänsteläkare, provinsialläkarna på landet, stadsläkarna i städerna. Provinsialläkarna äro sedan gammalt statsanställda. Stadsläkarna åter intaga vid utövandets av dessa utpräglade statliga uppgifter för omkring en tredjedel av rikets befolkning, som bo i städerna, ej den självständiga och tryggade ställning i tjänste-, befodrings- och pensionshänseenden, som ger dem möjlighet att med tillräckligt eftertryck

företråda den allmänna hälsovårdens krav. Av detta missförhållande måste stadsläkarnas socialhygieniska verksamhet bli lidande. Stadsläkarföreningen är enhälligt övertygad om nödvändigheten av att stadsläkarnas ställning till stat och kommun genom statsmakternas ingripande regleras med hänsyn till tjänsteåligganden samt i befordrings- och pensionshänseenden, för att denna tjänsteläkarkår skall kunna på tillfredsställande sätt fylla på densamma ställda krav i fråga om den allmänna hälsovården och den sociala hygien.

Rätt utdraget betygar:

Olof Bratt.

Bilaga 5.

Uttalande av styrelsen år 1936.

Svenska Stadsläkarföreningens styrelse får, med förtydligande och specificering av de önskemål, som framgå av föreningens mötesresolution den 29 mars 1936, härmed på möte den 4 okt. 1936 framhålla följande förändringar i fråga om stadsläkartjänsterna såsom i första hand önskvärda:

- 1) att stadsläkartjänsterna tillsätts av staten, eventuellt efter förord av kommunerna;
- 2) att en för alla tjänster gemensam stadsläkarinstruktion fastställs av staten, varvid hänsyn särskilt tages till en fri och obunden ställning till de kommunala organen;
- 3) att stadsläkarlönerna fastställas av staten med belopp, som fixeras med hänsyn till att inga taxebestämmelser utfärdas i städerna; samt
- 4) att stadsläkarnas pensionsfråga ordnas.

Bilaga D.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Sedan Utskottet berett svenska stadsförbundet tillfälle att avge yttrande över motion nr 184 i Andra kammaren av herr Andersson i Falkenberg m. fl. angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen, tillåter sig förbundets styrelse härmed hänvisa till sin den 4 december förra året till vederbörande departementschef ingivna framställning i detta ärende, vilken framställning bilagts motionen. Till ytterligare belysande av de svårigheter, stadsläkarfrågans ovissa läge bereder framför allt de mindre samhällena, må hänvisas till i förbundets tidskrift tid efter annan och senast i årets första häfte lämnade redogörelser för behandlingen av uppkommande frågor om stadsläkarens tillsättande.

Stockholm den 2 mars 1937.

För Svenska stadsförbundets styrelse

Johan-Olov Johansson.

Dess ordförande.

Henning Karlsson.